

Onbegrijpelijk

Linda Polman

Onze morele knopjes knippen we verschillende keren per dag aan en uit. Ouders die hun kinderen meenemen op een autovakantie veroordelen we niet, ook al vergroten ze daarmee willens en wetens de kans dat hun kinderen omkomen bij een auto-ongeluk. Iemand die zijn hondje kookt en opeet, veroordelen we wél. De redenen om iets af te keuren verzinnen we als we het gedrag al veroordeeld hebben. 'Ik kan het niet uitleggen, maar het is gewoon fout.'

De kloof tussen onze overtuigingen en onze rechtvaardiging van die overtuigingen zien we gapen in een filosofisch experiment, wereldwijd uitgevoerd onder 200.000 mensen in honderd landen. Tijdens uw ochtendwandeling ziet u een tram die komt aandenderen. De bestuurder hangt bewusteloos over de stuurknuppel. Verderop zijn vijf mannen op de rails aan het werk; ze hebben niets in de gaten. U staat bij de spoorwissel. U kunt die omzetten en de vijf mannen het leven redden. Helaas zal de tram dan over iemand heenrijden die verderop in zijn eentje aan het werk is. Vindt u het moreel juist om de wissel om te zetten? Bijna iedere deelnemer aan het experiment zei ja.

Nu staat u op een brug. U ziet diezelfde tram op de vijf mannen afzaken. De enige manier om hun dood te voorkomen, is door vanaf de brug iets zwaars op de rails te gooien. Een dikke meneer naast u is het enige object voorhanden. Vindt u het moreel juist om die meneer over de railing te duwen? In beide opties offert u één leven op om er vijf te redden. Hoe meer zielen gered, hoe moreler? Nee hoor. In het eerste geval zet de meerderheid de wissel om, maar in het tweede geval gooien we die meneer niet van de brug af. Niemand van de 200.000 respondenten uit Europa, Azië, Noord- en Zuid-Amerika, mannen en vrouwen, zwart en wit, tieners en bejaarden, hindoes, moslims, boeddhisten, christenen, joden en atheïsten, mensen met alleen lagere school en hoog-

leraren, kon uitleggen waarom de ene keuze wel en de andere niet moreel aanvaardbaar is. Verder dan 'nou, gewoon, dat dóe je niet' kwamen ze niet.

Wat moreel aanvaardbaar is, heeft kennelijk met gevoel te maken. Kennelijk heeft de menselijke soort evolutionair een gevoel van weerzin ontwikkeld tegen moord op onschuldigen.

Maar het experiment gaat dóór. De tram staat op het punt over een schooljuf heen te rijden. U kunt hem op een ander spoor zetten, maar dan rijdt hij over een wissel die groen licht geeft aan een klas van 6-jarigen om de klas-teddybeer Mohammed te noemen. Is het moreel juist om die wissel om te zetten? Belachelijke vraag? Nee hoor. Een Britse vrouw die in een privéschool in Sudan werkte stond het haar klas toe om hun klasteddybeer Mohammed te noemen. Ze werd in de gevangenis gesmeten, zou publiekelijk met de zweep krijgen en een menigte stond buiten de gevangenis om haar executie te schreeuwen. Waarom? Nou, gewoon. Een beer Mohammed noemen dóe je niet.

Laatst kreeg Mali in de Nederlandse pers op z'n kop, omdat het land in 2013 wéér in de top-50 van meest corrupte landen staat. Daar moeten de Nederlandse militairen straks korte metten mee maken, vonden de journalisten. Waarom? Nou gewoon. Omdat wij nepotisme en corruptie in handel en politiek afkeuren. In Mali en andere delen van de wereld wordt dat dan weer onbegrijpelijk gevonden, want welke harteloze griezel geeft aan wildvreemden de voorkeur boven zijn broer of neef?

Mocht de samenwerking tussen de Malinezen en de Nederlandse militairen straks op verschil van inzicht stuiten, dan kunnen ze zich troosten met de wetenschap dat zij samen tenminste dat rudimentaire morele zintuig delen, dat hen allemaal dezelfde rillingen bezorgde bij de gedachte een meneer van een brug te moeten gooien. ■